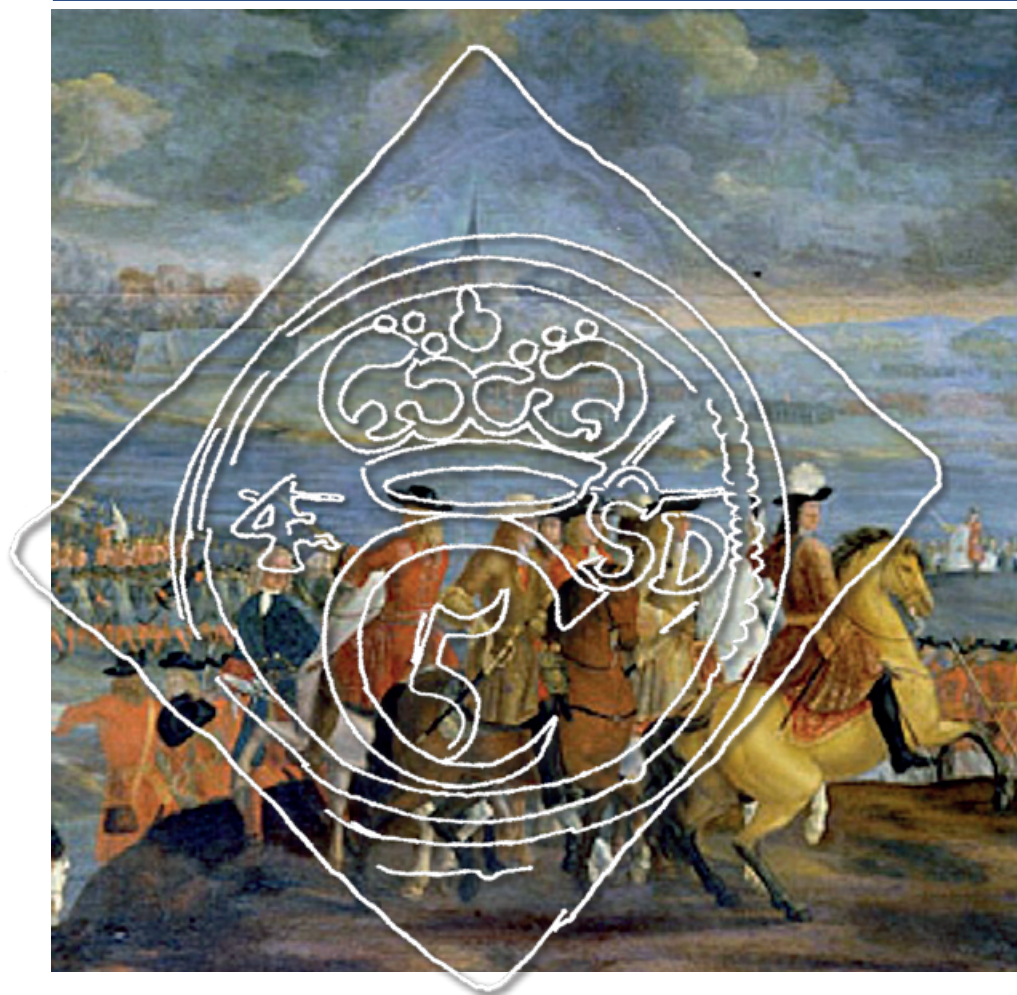

numismatisk rapport 132

Meddelelser fra Dansk Numismatisk Forening

Klippingemønterne fra Kristianstad 1677
– slået under Christian V

Januar 2017

4 Mark / Krone 1736.
Vurdering: 25.000 kr.

Rama V, Chulalongkorn, 1868 - 1910.
Vurdering: 100.000 kr.

Fuldend din samling!

På efterårets store møntauktion i København
tirsdag den 8. november 2016.

2 Christian d'or 1866.
Vurdering: 30.000 kr.

Hver anden søndag afholder vi
møntauktioner på nettet.

Speciedaler / IIII mark 1596.
Vurdering: 60.000 kr.

Baltikavej 10
2150 Nordhavn
Tel +45 8818 1111

Søren Frichs Vej 34 D
8230 Åbyhøj
Tel +45 8818 1100

BRUUN RASMUSSEN
MØNTAUKTIONER

numismatisk rapport

Meddelelser fra Dansk Numismatisk Forening

Ansvarshavende:

Formand i Dansk Numismatisk Forening
Preben Nielsen
Gallionsvej 12. 2.th.
DK-1437 København K
Tlf. 20 20 78 16

Annoncer:

Birger Bentsen
Samsøvej 1 · DK - 4700 Næstved
Tlf. 55 77 19 66

Grafisk ansvarlig:

Torben Hansen
Tlf. 32 97 43 93

Tryk: Frederiksberg Bogtrykkeri A/S

Annoncepriser (excl. moms og evt. repro):

Side 2, 4 eller Bagsiden kr. 1.600
Helside 1/1 (126 x 188 mm): kr. 1.400
Halvside 1/2 (126 x 92 mm): kr. 800
Kvartside 1/4 (126 x 43 mm): kr. 500

Copyright:

Gengivelse og kopiering af signerede artikler eller dele deraf er kun tilladt med forfatterens skriftlige tilladelse. Omtale og korte uddrag af artikler og meddelelser er tilladt med kildeangivelser.

Næste nummer: Primo januar 2017
Deadline for bestilte annoncer:
23. december 2016

ISSN 0105-8126

Indhold

Referat fra Generalforsamlingen i
Dansk Numismatisk Forening lørdag
29. oktober 2016 5

Svend Aagaard:
Klippingemønterne fra
Kristianstad 1677 – slået under
Christian V 8

Christian VII's mønter 1766-1808
Ny bog på vej fra Frank Pedersen ... 20

Niels Stampe:
Fra den numismatiske verden 21

Niels Stampe:
Nyt leksikon om en elsket mønt ... 26

Preben Nielsen
Småskrifter fra Norsk Numismatisk
Forening... .. 28

H.C. Christiansen
Møntkatalogspekulationer 28

Børser & Markeder og Auktioner ... 29

Foreningsmøder i DNF... .. 30

Bestyrelsen i DNF 31

**Dansk Numismatisk
Forenings møder:**

Bethesda
Rømersgade 17, 1362 Kbh K, Israels Plads
www.numismatik.dk

Solgt på vore auktioner i 2016:

KINA. FANTASY 1
DOLLAR. KV. 01.
kr. 4.920,- inkl. prov.

NORGE. 1SPD. 1646.
KV. 0/01.
kr. 63.600,- inkl. prov.

NORGE. 10 KR 1955 H.
KV. 1+.
kr. 9.840,- inkl. prov.

KINA. 1 DOLLAR
1922. KV. 1+/01.
kr. 39.600,- inkl. prov.

NORGE. 1SPD. 1876.
KV. 0/01.
kr. 86.400,- inkl. prov.

SVERIGE. 100 KR 1898.
SPECIMEN. KV. 0/01.
kr. 9.840,- inkl. prov.

Første. Anden. Solgt!

DE BEDSTE PRISERNE OPNÅR DU PÅ VORE AUKTIONER

Har du noget, du ønsker at sælge? Indlevering til næste Storauktion og daglige onlineauktioner modtages fortløbende. Kontakt vort kontor i København eller Århus snarest!

www.skanfil.no Skanfil København: Frederiksborggade 41, 1360 København K / 20 91 10 37 /
kobenhavn@skanfil.no // Skanfil Århus: Anker Jensens Vej 4, 8230 Åbyhøj / 41 99 02 99 / arhus@skanfil.no

Referat fra Generalforsamlingen i Dansk Numismatisk Forening lørdag 29. oktober 2016

Årets generalforsamling foregik på Radisson Blu Hotel, hvor foreningen dagen efter skulle afholde møntmesse.

Formanden indledte med at byde velkommen til generalforsamlingen og henviste til dagsordenen på side 28 i Numismatisk Rapport nummer 131.

1. Valg af dirigent

Bestyrelsen foreslog Allan Rasmussen som dirigent. Forslaget blev vedtaget med bifald og uden modkandidater. Dirigenten indledte med at konstatere, at generalforsamlingen var lovligt indvarslet i henhold til lovene og dermed beslutningsdygtig. Ligeledes blev den anførte dagsorden godkendt. Derefter overlod dirigenten ordet til formanden for formandens beretning.

2. Formandens beretning

Beretningen er trykt i Numismatisk Rapport 131, der var udsendt inden mødet, så formanden henviste til denne.

Der har på det seneste ikke været mange fremmødte til auktionseftersyn på Sønder Boulevard, så bestyrelsen har besluttet at disse ophører ved udgangen af 2016. Man kan i stedet se mønterne inden auktionen og en del af dem vises med billeder på Foreningens hjemmeside. I forbindelse med storauktioner vil der dog fortsat være eftersyn.

Bestyrelsen har kendskab til fem medlemmer, som er afgået ved døden i løbet af året. Formanden oplæste navnene på de afdøde og bad forsamlingen rejse sig og ære dem med et minuts stilhed.

Formanden spurgte sluttelig om der var spørgsmål til beretningen. Det var ikke tilfældet.

3. Kassereren fremlagde revideret regnskab

Dirigenten gav ordet til kassereren for fremlæggelse af det reviderede regnskab. Regnskabet er trykt i Numismatisk Rapport 131 på side 8 og 9. Årets overskud på ca. 150.000 er en markant stigning i forhold til 41.000 året før. Det skyldes især salg på årets store auktioner. CoinFair i 2015 balancerer fint med et lille overskud på 4.000. Den afholdes jo heller ikke for at give overskud, men til gavn for medlemmerne og for numismatikken generelt.

DNFs kasserer Henning Ingemann Larsen ved "kasseapparatet"

Michael Märcher og Anders Harck kikker på litteratur – og ser ud til, at have nogle gode "skumle planer"

Dirigenten spurgte derefter om der var spørgsmål til kasserens gennemgang af regnskabet. Flemming Hansen spurgte hvorfor værdien af foreningens lokaler på Sønder Boulevard kun er sat til 80.000, når ejendomsvurderingen er 710.000. Kassereren svarede at den fastsatte værdi blev aftalt med revisorerne, da vi senest forhøjede værdien, under hensyn til at værdien ikke skulle være urealistisk høj. Klaus Nielsen bemærkede at foreningens formue er meget stor. Aktuelt 1,5 mio. kr. Han spurgte hvorfor foreningen skal have så stor en formue. Kassereren svarede at det giver mulighed for at foreningen køber hele samlinger til senere salg på auktionerne. Det har blandt andet været nyttigt i perioder, hvor der ellers har manglet materiale til auktionerne. Formanden supplerede med at pengene også skal bruges, når foreningen udgiver bøger. Kassereren gjorde opmærksom på at det for tiden er svært at investere pengene. Der var ikke flere spørgsmål og regnskabet blev herefter godkendt.

Inden næste punkt på dagsordenen spurgte dirigenten om det var i orden for medlemmerne, at der var gæster til stede. Forsamlingen tilkendegav at det var i orden.

4. Indkomne forslag

Der var indkommet et enkelt forslag. Det var stillet af bestyrelsen og var en præcisering af vedtægternes paragraf 9 om eksklusion/udelukkelse i forhold til den udgave, der blev vedtaget på generalforsamlingen i 2015. Ændringen præciserer at det ekskluderede medlem har ret til at deltage i generalforsamlingen ved det punkt der behandler eksklusionen. Der blev spurgt om denne ret også inkluderer taleret. Bestyrelse bekræftede dette og henviste til at det med rimelighed kan læses som en del af ordlyden 'deltage i generalforsamlingens behandling af dette punkt'. Forslaget blev herefter enstemmigt vedtaget.

5. Fastsættelse af kontingent 2017 – 2018

Bestyrelsen foreslog uændret kontingent på 350 kr. og uændret kontingent for unge mellem 14 og 18 år på 175 kr. Formanden gjorde opmærksom på at der var en trykfejl i dagsordenen, hvor der står kontingentet for 2016-2017. Forslaget blev vedtaget.

6. Valg til bestyrelsen

Birger Bentsen, John Lind og Lars Christensen var på valg. De genopstillede og alle tre blev genvalgt.

7. Valg af revisorer

Hans Nielsen og Niels Bro-Rasmussen var ikke stede til generalforsamlingen, men havde begge skriftlig meddelt kassereren, at de var villige til at modtage genvalg, og da der ikke kom andre forslag blev begge genvalgt.

8. Eventuelt

Anders Harck opfordrede til at indkaldelsen til generalforsamling sker i september nummeret af Numismatisk rapport. Formanden svarede, at det vil vi gøre næste år.

Palle Rytter gjorde opmærksom på at der både i Danmark og i Norge findes store Facebook grupper for møntinteresserede og at der foregår en livlig debat og meget handel der. Hvis foreningen vil i kontakt med unge samlere er det stedet at gøre det. Formanden svarede at foreningen deltagelse i Facebook ville kræve mange ressourcer, især da der forventes svar meget hurtigt. Det er derfor næppe noget bestyrelsen vil gøre. Palle replicerede at selv for ham var det for tidskrævende at deltage aktivt i Facebook grupperne.

Formanden gjorde opmærksom på at Radisson lukker for ombygning, så næste års møntbørs bliver i stedet afholdt på Scandic Hotel i Vester Søgade. Han takkede bestyrelsen for arbejdet i det forløbne år. Derefter rettede han en særlig tak til Niels Nielsen for at være medarrangør af møntbørsen, Mogens Skjoldager for at fotografere mønter til auktionerne og aftenens dirigent Allan Rasmussen.

Dirigenten bad sluttelig de tilstedeværende om at udbringe et trefoldigt leve for Dansk Numismatisk Forening. Derefter blev generalforsamlingen erklæret for afsluttet.

Lars Christensen & Allan Rasmussen

Palle Rytter en ivrig spørger ved generalforsamlingerne og med mange gode forslag.

Roskilde Mønt- & Frimærkehandel ApS

Se vores webshop på:

www.roskildeonline.com

Algade 28 • 4000 Roskilde • Tlf. 4636 7419 • Fax 4636 7418
roskildefrimont@hotmail.com

MØNTBØRS PÅ AMA'R

Lørdag 11. februar

Kl. 10.00 - 16.00

Mønter · Sedler · Udstillinger
Køb · Salg · Bytte · Medlemsauktion

Auktionsliste: danskmoent.dk/anf.htm

DELTAGENDE MØNTHANDLERE:

**Numismatik Farina · Bygballe Coins · Hafnia Coins
Numisphil · JBJ Coins · Roskilde Mønthandel**

Amagerlands
Numismatiske
Forening

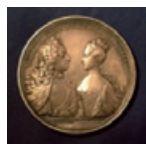
**Skottegårdsskolen
Saltværksvej 63, 2770 Kastrup**
Indgang fra Nordmarksvej – gode p-forhold

KØB · SALG · VURDERING

*Italienske og udenlandske mønter og
pengesedler samt italienske medaljer*

Numismatik Farina

Mørbjergparken 7 · Vindinge · 4000 Roskilde · Tlf./Fax. 46 36 80 95 · E-mail: farina@privat.dk

Bygballe Coins

Køb – Salg – Vurdering

Danske mønter, medaljer og numismatisk litteratur

www.bygballecoins.com

Klippingemønterne fra Kristianstad 1677 – slået under Christian V¹

I 1677 blev der i den belejrede fæstning Kristianstad i Christian V's navn slået primitive nødmønter af kobber og bly i form af firkantede klippinger med normalt kun et ensidigt præg (H. 131-135). Disse mønter har ikke tidligere været gjort til genstand for en stempelundersøgelse.

Af *Sven Aagaard*

Historisk baggrund²

Det dansk-norske kongerige var geopolitisk stærkt svækket efter Karl Gustav-krigene 1657-1660 med afståelsen af de skånske landsdele foruden Härjedalen, Jämtland og Bohuslen. På forskellig vis forsøgte man fra dansk side efterfølgende at etablere alliancer med henblik på at generoobre de tabte landsdele. I 1672 indgik man således i forbund med bl.a. den stærke kurfyrst Frederik Wilhelm af Brandenburg om opretholdelse af den Westfalske Freds bestemmelser. I 1674 blev Brandenburg angrebet af Sverige, der var allieret med det mægtige Frankrig. Med Brandenburgs efterfølgende overbevisende sejr over en mindre svensk hærstyrke skabtes det nødvendige momentum til et dansk angreb mod Gottorp under hertug Christian Albrekt, som efterfølgende måtte afstå bl.a. fæstninger til Danmark. Dermed havde det dansk-norske kongerige fået fri bane til at støtte Brandenburg ved at erobre den svenske fæstning Wismar i Mecklenburg-Vorpommern den 16. december 1675.

Indledende krigshandlinger

Med de dermed skabte alliancer og afværgelsen af et potentielt bagholdsangreb fra Slesvig var banen kridtet op

1. Inger Bolt Jørgensen takkes for nyttige kommentarer til artiklen.

2. Den historiske redegørelse er overvejende baseret på Danmarks Historie, bind 8, "Den unge enevælde", Politikens forlag 1964.

3. Den hyppigste form er en firkant med et centralt stempel anbragt som vist på tre af de fire tegninger. For en del mønter, hvor en sekundær afklipping forekommer usandsynlig, er blanketten mindre end stempelen.

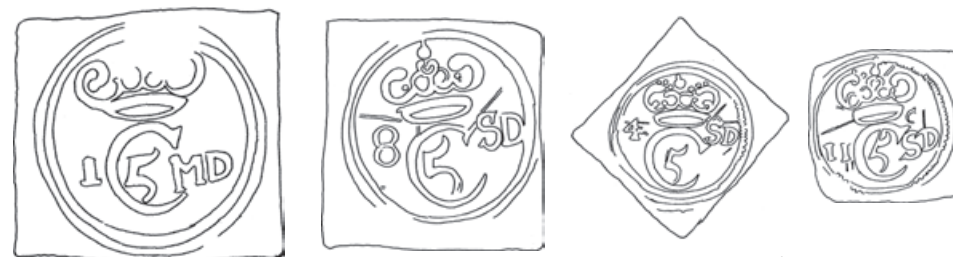

Fig. 1: Eksempler på klippingemønter 1677³

Danske styrker genindtager Kristianstad i Skåne i 1676: Maleri af Claus à Moinichen (o. 1660-o. 1730), 1686.

Til audiensgemakket på Frederiksborg Slot malede han 1686-88 ti slagbilleder med motiver fra Den skånske Krig.

Foto: Torstein, wikipedia.org

til det længe ønskede opgør med Sverige om de afståede landsdele. De første træfninger skete dog i Østersøen, hvor den svenske flåde i juni 1676 ved det berømte søslag ved Øland mistede sit flagskib "Stora Cronan", som sprang i luften efter en kuldsejling, hvor krudtmagasinet blev antændt.

Den 29. juni 1676 landsattes danske tropper syd for Helsingborg, der hurtigt erobrede, hvorefter turen kom til Landskrona, der overgav sig 11. juli 1676.

Erobringen og forsvaret af Kristianstad

Den danske hovedstyrke gik herefter mod fæstningen Kristianstad⁴ beliggende 80 km NNØ for Malmø, der erobrede efter et stormløb natten til 15. august 1676. Mens sejren fejredes i København, forberedte den unge svenske konge Karl 11 sit modtræk, og i løbet af vinteren vendte krigslykken med et alvorligt dansk nederlag 4. december 1676 ved Lund, hvor ca. 5.000 danske soldater mod ca. 3.000 svenske soldater faldt.

I foråret 1677 angreb svenskekongen Kristianstad, som dog forsvarede med indædt kraft. I stedet byggede svenskerne skanser for at afskære adgangen til omverdenen og sulte besætningen ud. Fæstningen blev imidlertid forsvaret med stor energi under ledelse af den tyskfødte generalmajor, friherre Hans Wilhelm von Meerheim⁵. I slutningen af maj 1677 blev fæstningen midlertidigt undsat. Her deltog selv Christian V, som ifølge datidens officielle avis *Daniel Paullis Extraordinaires Maanedlige*

Relationer af juni 1677 ukorrekt skal have udnævnt friherren til generalløjtnant og ridder af Dannebroge⁶. Som ny kommandant tilrådte 4. august 1677 den ligeledes tyskfødte generalmajor Carl Henrik von der Osten.

Allerede 9. oktober blev fæstningen atter blokeret af en svensk hærstyrke og fra 27. november fuldstændigt indesluttet. Situationen i fæstningen forværredes herefter med udbrud af skørbug og hungersnød. Da et dansk undsætningsforsøg i sommeren 1678 løb ud i sandet, overgav fæstningen sig 4. august 1678⁷ mod fri afmarch og fuld tilgivelse til borgerskabet for støtten til den danske okkupationsstyrke. Dermed havde fæstningen været afskåret fra omverdenen i næsten et år.

Fremstillingen af nødmønterne

I førnævnte avis berettedes følgende: *Den største Mangel/har været paa Penge/hvorfor Herr Meerheim har ladet mynte udaff Kaabber och Tin⁸ Penge adskillige Slags/nemlig til 2 skilling danske/saa och til 4 skilling og 8 skilling og endeligt 1 Mark danske/på den ene Side foruden Stempel/och i hans kongl. Maj. Hafn den samme Mynt ved aabenbarlig Trommeslag for fyllest at annamme/ladet udraabe/med den Tilsagn/at ikke nogen/som dem indtog skulle lide den ringeste Skade der paa/hvor med Borgerskabet var meget vel tilfreds. Størligheden og Formen udaf hver myntede Sort har man udaf hossønende (?) Aftryk at See⁹.*

Møntregnskab

I en anonym avisartikel i Kristianstadsbladet 20. maj 1964 oplyste journalisten Krister Olofsson, der var aktiv i "Föreningen gamla Christianstad", at han sammen med en major Gordon Norrie og Niels Sjögren havde udført arkivstudier om udmøntningen i Hærens arkiv i København¹⁰. Da det indsamlede materiale var gået tabt, udførte Jan-Olof Björk langt senere fornyede arkivstudier i København, hvor han i Landetatens arkiv, Krigskollegiet vedrørende indkomne breve 1676-1678, fandt et verifikat benævnt "Kaaber og Thin" dateret 14. april 1677, der anførte den samme fejlagtige totalsum¹¹, som også Olofsson i sin oprindelige artikel havde angivet for udmøntningen.

Derimod lykkedes det ikke Björk at genfinde det komplette regnskab, som Olofsson havde publiceret i 1964¹². I verifikatet oplystes, at "*Summa af den nye slag/Mönt utij Kaaber och Thin/Itutsinde tredeser og femb/Rig:Dr 5 mark 2 skilling. Chrststd. 22 Majj 1677/Hendrick Cockum (?) Casseur/Schults*

4. Grundlagt som fæstningsby i 1614 af Christian IV.

5. Galster 1950, s. 29. Friherren levede fra 1620-1688.

6. *Ibid.*, s. 29.

7. Björk & Carlberg 2001, s. 156 angiver, at belejringen strakte sig fra december 1676 til maj 1677, hvilket alene dækker den første periode af fæstningens indeslutning.

8. Som Galster også korrekt anfører, Galster 1950, s. 30, må oplysningen om tinmønter bero på en misforståelse og/eller en forveksling med blymønterne, der som nyslæde kan minde om tin.

9. *Ibid.*, s. 29-30. Efterfølgende vises fire tegninger af mønterne.

10. Björk & Carlberg 2001, s. 157-158.

11. Summen er i Olofssons artikel ifølge Björk & Carlberg 2001, s. 159 angivet til 1.035 daler 5 mark og 2 skilling.

12. *Ibid.*, s. 158.

(?) *Auditeur*¹³. De af Olofsson publicerede regnskabsdata er gengivet i nedenstående tabel 1¹⁴. Det bemærkes, at regnskabet ikke omtaler udmøntning af kobber 1 marker (se senere).

Omkostningerne til udmøntningen var som tabel 2¹⁶. Det fremgår således, at udgifterne til fremstillingen af nødmønterne udgjorde omkring 14% af den udmøntede sum af klippinge.

Ægte contra falske klippinge

Det er alment kendt, at der i nogle tilfælde er sat spørgsmålstegn ved ægtheden især af blyklippinge. Indtil videre er der dog ikke gjort forsøg på nærmere at afklare, hvordan falske klippinge skelnes fra ægte mønter.

I 1600-tallet var der stor opmærksomhed på risikoen for møntforfalskninger. I Kristianstad har man givetvis været ekstra bevidst om den øgede risiko for forfalskninger ved

Tabel 1: Regnskab over udmøntningen af klippingemønter i Kristianstad 1677

Kobber: 116,96 kg		Stykker		
8 skilling	469 daler ¹⁵			5.628
4 skilling	13 daler	4 mark	8 skilling	330
2 skilling	92 daler	5 mark	14 skilling	4.463
Bly: 90,78 kg				
1 mark	28 daler	4 mark		172
8 skilling	144 daler	1 mark		1.730
4 skilling	201 daler	5 mark	12 skilling	4.847
2 skilling	40 daler			1.920
I alt	990 daler	3 mark	2 skilling	19.090

Tabel 2: Regnskab over udgifterne til udmøntningen af klippingemønterne.

Arbejde	Person	Løn
Gravering	Ukendt	7 daler 2 mark
Stempelfremstilling	Hans Jenssen	2 daler 5 mark
Kobberindkøb	Rådmand Aage Hendricksen	69 daler
Blyindkøb	Kandestøber Christoffer	44 daler 3 mark
Kobberslagning	Kleinsmed Christoffer Man Kleinsmed Matthias Kipper Kleinsmedesvend	8 daler
Blybearbejdning	Glarmester Peter Loback	3 daler 2 mark
Møntprægning	Kleinsmed Christoffer Man Kleinsmed Matthias Kipper Kleinsmedesvend	3 daler 8 mark
I alt		139 daler 5 mark

udgivelse af så primitive, énsidige nødmønter som de aktuelle klippinge. Der kan derfor ikke herske tvivl om, at man har bestræbt sig på at kunne afsløre forventede forfalskninger, når nødmønterne senere skulle indløses med god mønt. Spørgsmålet er derfor kun hvordan.

I nedenstående typeoversigt er vist mønter, som må antages at være ægte. Med undtagelse af stemplet til 1 marken, som kendes fra Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, Nationalmuseet (KMMS) og Bille-Brahe (stanniol) (se senere), karakteriseres disse sandsynligvis ægte stempler ved, at der i præget er indføjlet mange ridser, hvoraf kun enkelte vil kunne opfattes som en naturlig del af møntbilledet (forlængelse af C's fane). Disse ridser er så markante og principielt ensartede på de forskellige nominaler, at det forekommer meget lidt sandsynligt, at de er fremkommet som egentlige fejl ved stempelfremstillingen. En nærliggende forklaring er derfor, at de er anbragt helt bevidst i stemplerne til brug for en fremtidig ægthedskontrol af mønterne¹⁷.

Hvert af de stempler, som generelt mangler sådanne ridser, og som følgelig må vurderes at være falske, er maksimalt registreret anvendt til tre mønter, hvilket samlet peger i retning af en uautoriseret produktion. Det er uvist, hvornår forfalskningerne er foretaget, og nogle kan meget vel være samtidige. Disse formodede falske stempler er vist efter typeoversigten.

Typeoversigt¹⁸

Stempeltegningerne er fremstillet ved brug af mikroskop-tegningemetoden¹⁹, senere omdøbt MDTM.

1 Mark bly (H. 132, S. 51).

Stempel 1M-1

Registrerede eksemplarer: KMMS (2 eksemplarer)²⁰; Bille-Brahe (stanniol) = LEB?.

13. Gengivet fra Björk & Carlberg 2001, s. 158, hvor verifikatet vises fig. 4.

14. *Ibid.* bild 5, s. 159.

15.1 daler = 6 mark, der hver = 16 skilling.

16. Sammenlægning af Björk & Carlberg 2001, bild 6, s. 159.

17. Ægte stempler kendes også fra klippinge, hvor den firkantede blanket sekundært er beklippet.

18. Undersøgelsen er baseret på afbildninger i auktionkataloger samt fotokopier af eksemplarerne i KMMS og af stanniolafrtryk i Schous kartotek, som opbevares på KMMS. KMMS takkes for adgang til at indsamle det nødvendige dokumentationsmateriale. Da klippingene har en unik form, har det i flere tilfælde været muligt selv for stanniolafrtryk at identificere senere auktionssalg af de undersøgte mønter. Bilag 1 giver en oversigt over de anvendte forkortelser for museumssamlinger. For forkortelserne over auktioner se Aagaard 2011, s. 319-330.

19. Aagaard 1984, Aagaard & Märcher 2015.

20. Det ene og bedste eksemplar angives udtaget af "den danske hovedsamling efter 1513". Ud fra mønternes udseende vurderes de at være ægte.

8 Skilling kobber (H. 133A, S. 52).

Stempel 8S-1

Registrerede eksemplarer: KMK (stanniol); Bech (stanniol); Hauberg (stanniol); LEB (stanniol); skiferdækker Ernst (stanniol); Bille-Brahe (stanniol) = AHL 66/1068 = HØI 18/749; LEB (stanniol) = AHL 15/817 = HØI 127/1786; Schulman (5-6.7.1922)/210; Glückstadt (stanniol) = Broge/636; ABR 527/353; ABR 565/1122; ABR 578/1344 = ABR 585/1447; ABR 645/360; Bonefeld/542; Mynthuset (15.10.1989)/139 = Auktionsverket (22-23.3.1991)/9091; AHL 35/1275 = OMH 17/754; OMH 52/680; EBM 1/54; Horn 17/189 = HØI 29/1143; OMH 13/209 = HØI 2/493; HØI 4/755 = HØI 23/1483; Kühl/347; PHK 9/177.

8 Skilling kobber (H. 133A, S. 52).

Stempel 8S-2

Registrerede eksemplarer: KMMS; Oslo (stanniol); Bergen (stanniol); KMK (stanniol); Lund (stanniol); Uppsala (stanniol); LEB/6874 eller 6875 (1 stanniol, 3 eksemplarer af ukendt udseende solgt på dubletauktionen lot 3331-3333); Guildal (stanniol); Hess 27/1380 (ex. Virgil Brand); ABR 142/80 = Horn 36/255; LEB (stanniol) = ABR 362/214 = HØI 1/523; Hauberg (stanniol) = AHL 38/1970 = ABR 578/1345; AHL 35/1276 = AHL 40/2120 = Lerche/917 = OMH 17/753; Lerche/918; AHL 39/1951; Horn 37/192; KSH 376/435 = JDK III/727(beklippet); KSH 467/389 = HØI 9/612; Broge/697 = Hede I/343 = MISAB 12/197; Stockholm Auktionsverk 4/9455 (21.11.1987); Zinck 5/176 (ex. NF 1928); MISAB 7/682.

8 Skilling bly (H. 133B, S. 53)²¹

Stempel 8S-1

Registrerede eksemplarer: KMMS; Bergen; KMK; Lund; Bech (stanniol); Bille-Brahe (stanniol); Guildal (stanniol – 2 ex); Skiferdækker Ernst (stanniol); L. Chr. Petersen/1239; Hauberg/3750; HØI 7/554 = JDK IV/228 (ex. Fjeldgaard Andersen); LEB (stanniol) = Ernst I/431 = Horn 36/256 = ABR 764/5211; AHL 11/1028; ABR 527/354 = Lerche/920; Lerche/919 (ex. Auktion i Kristianstad 24. januar 1976); Bille-Brahe (stanniol) = ABR 535/613; HØI 9/614; Zinck 6/193 (ex. Hess 1927); Heritage 14.1.2014/30043 (samling Dr. Hagerman).

8 Skilling bly (H. 133B, S. 53)

Stempel 8S-2

Registreret eksemplar: Aarhus (stanniol) (stjålet?).

4 skilling kobber (H. 134A, S. 54)

Stempel 4S-1

Registrerede eksemplarer: Bergen (stanniol); KMK (stanniol); Göteborg (stanniol); Bille-Brahe (stanniol); Bech (stanniol); Hauberg/3751; LEB dubletauktion/3337 (+ stanniol) = Hede I/345; Rag. I/654 = Zinck 1/225; Guildal (stanniol) = ABR 535/614 = JDK I/694; PHK 7/173.

4 skilling bly (H. 134B, S. 55)

Stempel 4S-1

Registrerede eksemplarer: KMMS; Odense (stanniol); Oslo (stanniol); Bergen (stanniol); KMK (stanniol – 2 eksemplarer); Lund (stanniol - 2 eksemplarer); Uppsala (stanniol); LEB (stanniol – 2 eksemplarer); Broge/699 = Hede I/346; Bille-Brahe (stanniol); Glückstadt (stanniol); Guildal (stanniol); skiferdækker Ernst (stanniol); LEB (stanniol) = Bech (stanniol) = ABR 645/361 = HØI 9/615 = HØI 21/985 (blankethjørner afrundede); Henry Christensen 8.5.1963/338; ABR 864/499 (blankethjørner afrundede + hak); Hirsch 2/1408 (Stockholm); OMH 49/608; ABR 527/355 = Lerche/922 = MISAB 2/466; Lerche/921 (afrundet blanket); Lerche/923 = PHK 4/139; Horn 36/257; ABR 535/615 = HØI 6/314; KSH 376/436 = JDK II/239; MISAB 7/683; MISAB 9/1116; Zinck 4/188 (ex. NF 1929) (blanketspidser afskåret); Kühl/348.

21. Monten mangler i LEB's samlingsfortegnelse, men må utvivlsomt findes i samlingen, da der solgtes et eksemplar på dubletauktionen i 1925 (lot 3330).

2 skilling kobber (H. 135A, S. 56)

Stempel 2S-1

Registrerede eksemplarer: Odense (stanniol); Bergen (stanniol); KMK (stanniol – 2 eksemplarer); Lund (stanniol); Uppsala (stanniol); Eremitagen (stanniol); Bech (stanniol); Bille-Brahe (stanniol); Glückstadt (stanniol – 2 eksemplarer); LEB (stanniol); skiferdækker Ernst (stanniol); Hauberg/3753; Hess 27/1380 (14-16.10.1964); Hede I/347 = MISAB 12/199; AHL 35/1277 = OMH 17/755; Auktionsverket 4/9456 = Auktionsverket (21-23.3.1991)/9092; Horn 13/306; Horn 19/88; LEB (stanniol) = Horn 30/197 = OMH 13/210; Horn 36/258 = ABR 864/245; ABR 389/3252 = HØI 29/1144; ABR 364/362 = HØI 9/616; ABR 527/356 = Lerche/924; Lerche/925 = JDK III/728; ABR 824/5255; IK 29/92; HØI 21/986; PHK V/143; MISAB 8/63; Zinck 2/172.

2 skilling kobber (H. 135A, S. 56)

Stempel 2S-2

Registreret eksemplar: ABR 645/362 = HØI 9/637 = ABR 829/5130²².

22. Bedømt ud fra katalogafbildningen, synes der at være tale om en ægte mønt. Da udmøntningen af 2 skillinger har været relativt stor, forekommer et stempelantal på tre ikke at være urealistisk.

2 skilling bly (H. 135B, S. 57)

Stempel 2S-1

Registrerede eksemplarer: LEB (stanniol); HØI 21/986 (fejlagtigt angivet som en 4 skilling).

2 skilling bly (H. 135B, S. 57)

Stempel 2S-3

Registrerede eksemplarer: KMMS; Bergen (stanniol); Bech (stanniol); Bille-Brahe (stanniol) = Hede I/348; Guildal (stanniol); Hauberg (stanniol); LEB (stanniol); ABR 527/357 = JDK I/1239; Glückstadt (stanniol) = Broge/702; Horn 18/183; HØI 9/618; HØI 127/1787; KSH 376/434 = JDK IV/229; KSH 444/37; Lerche/927 = PHK VI/132; Kühl/349.

2 skilling kobber (H.131, S. 51)

Registrerede eksemplarer: KMMS; LEB/6873 (ex. Mønthandler Krautwald).

Tegningen er udført efter eksemplaret i KMMS. Som det tydeligt fremgår er mønten stærkt mispræget. Det er uvist, hvordan eksemplaret i LEB's hovedsamling fremtræder. Dens sjældenhed i forhold til øvrige 2 skillinger kan skyldes, at mønten var en prøvemønt, som blev opgivet, da udmøntningsforholdene i Kristianstad ikke gjorde det praktisk muligt at præge tosidede mønter. Situationen nødvendiggjorde det jo i princippet heller ikke.

Formodet falske stempler

Det først viste formodet falske 1 mark stempel kendes kun fra én mønt, som overraskende er af kobber. Ifølge regnskabet blev 1 marker alene fremstillet af bly og i et antal af kun 172 stykker.

Selv under de vanskelige omstændigheder, som herskede i Kristianstad, må man gå ud fra, at de involverede personer – som sædvanen var – gjorde sig umage med at levere et retvisende regnskab. Det forekommer derfor højst utænkeligt, at der til fremstilling af 1 marker blev produceret tre prægestempler, og at fremstillingen af kobber 1 marker ydermere blev holdt skjult. På trods af et umiddelbart tilforladeligt udseende må "1 marker" i kobber derfor anses for at være en (senere?), professionelt fremstillet forfalskning.

ex. PHK 8/164 = KMMS.
kobber

KMK (stanniol)
bly

Eremitagen (stanniol)
kobber

Privatsamling
(bly)

Hede I/344 (ex. Glückstadt) (bly);
KSH 376/437 = HØI 9/613 =
HØI 21/984 (bly, afrundet og
stærkt korroderet blanket).

LEB (stanniol)
Metal usikkert

HØI 10/1775 (bly); HØI 18/750 (bly) + privat-
samling

Bilag 1: Forkortelser for museer

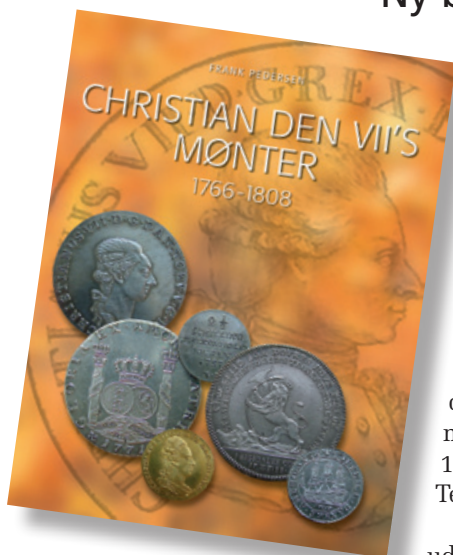
Bergen: Universitetet i Bergen, Bergen Museum, De kulturhistoriske samlinger.
Göteborg: Göteborg Stadsmuseum.
KMMS: Den kongelige Mønt- og Medaillesamling, Nationalmuseet, København.
KMK: Sveriges ekonomiska Museum, Kungliga Myntkabinettet, Stockholm.
Lund: Arkeologiska institutionen och historiska museet, Lunds Universitet.
Odense: Odense Bys Museer.
Oslo: Kulturhistorisk Museum.
Uppsala: Uppsala Universitets Myntkabinet.
Aarhus: "Den Gamle By", Danmarks Købstadsmuseum.

Litteratur

Jan-Olof Björk & Dan Carlberg, "Belägringsklippingarna från Kristianstad",
SNF 2001, nr. 7, s. 156-159.
Georg Galster, "Klippingene fra Christianstads belejring 1677",
NNUM 1950, nr. 2, s. 29-30.
Sven Aagaard, "Stempelundersøgelse ved anvendelse af stereomikroskop
med tegneapparat", *NNUM* 1984 s. 112-115.
Sven Aagaard, *Frederik III – guldmønt og speciemønt 1648-1670*,
Dansk Numismatisk Forening 2011.
Sven Aagaard & Michael Märcher, "The Microscope Drawing Tube Method
(MDTM) - an Easy and Efficient Way to Make Large Scale Die Studies",
The Numismatic Chronicle 175, 2015, s. 249-262 + tavle 28-31.

Christian VII's mønter 1766-1808

Ny bog på vej fra Frank Pedersen

....og der berettes om små episoder fra livet ved møntstederne og arbejdet med et teknologisk set primitivt værktøj i et fysisk belastende arbejdsmiljø i slutningen af 1700-tallet.

I foråret forventer vi, at Dansk Numismatisk Forening udgive en ny bog. Frank Pedersen har igennem de senere år ihærdigt arbejdet på at færdiggøre sit store projekt om Christian den VII's mønter. Bogen er nu ved at være færdig og på vej i trykken. Den følger sig til de senere års udgivelser i DNF's regi, hvoraf skal nævnes Niels Jørgen Jensen og Mogens Skjoldagers beskrivelse af Frederik I's søslinge og Sven Aagaards to standardværker om Frederik III's guld-, specie- og kronemønt.

“Christian den VII's mønter 1766-1808” handler om mønterne, der blev produceret ved møntstederne i Danmark, Norge og Slesvig-Holsten i perioden 1766-1808/1812. Bogen er inddelt i to hovedafsnit: Tekstdel og katalogdel.

Tekstdelen omhandler møntvæsenets organisation, udmøntningernes planlægning, blanket- og møntfremstilling, udmøntningernes omfang, mønternes kvalitet, stemplernes fremstilling og anvendelse, stempelspild, mønterne i samtiden, falskmøntneri og meget mere. Der berettes om udmøntningsforløbet fra planlægningen i departementerne i København til de færdige mønters aflevering fra møntstederne, og der berettes om små episoder fra livet ved møntstederne og arbejdet med et teknologisk set primitivt værktøj i et fysisk belastende arbejdsmiljø i slutningen af 1700-tallet.

Katalogdelen indeholder en detaljeret beskrivelse af periodens mønttyper og historien bag deres udmøntninger. Foruden mønter til rigets almindelige møntomløb og større handelsformål beskrives erindringsmønter, prøvemønter, møntvægtlodder og overprægede mønter. Der fortælles om møntsteder, møntmestre, stempelskærere, mønternes vægt, lødighed, stempelantal og stempelholdbarheder m.m. Der redegøres ved hver mønttype for studiematerialets omfang og det heri identificerede antal stempler, hvilket i adskillige tilfælde gør det muligt at vurdere de enkelte mønttyper og typevarianters relative sjældenhed. Katalogets indhold og dets anvendelse er nøjere beskrevet i katalogets indledning.

Fra den numismatiske verden

10-ØREN 1979. HVAD ER der ellers at sige om den 'berømte' 10-øre 1979? Joøh... i stedet for at have haft 25.000 10-ører, viste det sig endnu senere, at jeg til slut havde haft 35.000 stk. gemt alle mulige steder. Da hver 10-øre vejer 4 gram, bliver det til 132 kg, som ikke bare lader sig putte ind i et skrivebord uden at det braser sammen . .

Engang var jeg cyklet til Bogense, hvor jeg blev overrumplet i en bank, der tilbød mig en hel kasse med 40 ruller, hver med 50 stk. a 4 g, i alt 8 kg. Det var jo dumt at sige nej-tak, men ud ad døren rumsterede min hjerne helt vildt på, hvad jeg havde gang i. Der var 45 km hjem, racercyklen havde ingen bagagebærer, og silketrøjen med lommer bagi ville trukket helt ned i kæden. Ergo måtte jeg cykle hjem med én hånd på styret, mens den anden hånd holdt kassen tæt på kroppen. I Vissenbjerg skulle jeg ned ad en stejl 700 m lang bakke med et uoverskueligt T-kryds nær bunden, bremse og styre med én hånd, mens cyklen fik mere og mere fart på. Aldrig har jeg været så bange på en cykel. Heldigvis gik det godt, men armen værkede flere dage efter.

Til en rund fødselsdag i 1990 havde jeg inviteret 25 kolleger. Ved hver kuvert stod en rulle 10-øre 1979, som de måtte tage med hjem som et minde. Det gjorde alle, for de havde også læst om den sjældne 10-øre. Ugen efter kom så familie og venner, her iblandt en mønthandler. De tog også rullerne med hjem – undtagen mønthandleren, der meget taktfuldt, viste det sig senere, da jeg ad omveje fik at vide, at han i flere uger dagen lang var kimet ned angående 10-øren 1979. Selv i dag – mere end 25 år senere, bliver jeg spurgt, om de stadig skal gemme deres 10-ører i håb om gevinst. Nej-nej og atter nej! Se at komme af med dem eller brug dem som pålæg ved bankospil, som i øvrigt er ret populært på Fyn.

Der kunne fortælles mange flere historier, men her må sagaen slutte. Fred være med 10-øren, men hvor har det været sjovt – set i bakspejlet. Jeg skylder min kone en stor tak, fordi hun også var med på 'spøgen', dog på en mere mækelig måde, for hun brugte nemlig bilen.

De ekstra 10.000 stk., som dukkede op, delte jeg generøst ud som 'hadegaver'. Det virkede bare ikke som sådan,

Af Niels Stampe

når jeg så, hvor glade folk blev for at få 'foræret' en rulle, mens det evindelige spørgsmål gentog sig: Bliver de noget værd? Svaret var og er nej!

Nu har jeg heldigvis kun få ruller tilbage – tror jeg da . . .

Om mange år, når jeg bliver ældre, kan jeg fortælle mine børnebørn, at jeg *har* været møntsamlere i mine unge dage . . .

USA. Guld 20 dollaren 1933 var kendt, men officielt ikke udgivet. Ingen regel uden undtagelse, som man siger. Den amerikanske regering fik udfærdiget en eksporttilladelse til at give kong Farouk af Egypten et eksemplar, fordi han var møntsamlere, og en sådan gave kunne lette nogle vanskelige forhandlinger. Efter hans død kom mønten ad omveje tilbage til USA, hvor den som eneste lot i kataloget blev udbudt på en auktion i New York og solgt for ca. 50 mio. kr. Kort før auktionens begyndelse var ingen interesserede mødt op, og arrangørerne øjnede en fiasko. I stedet blev det en sensation.

Nogle år senere fandt arvinger til en juveler yderligere 10 stk. i en urørt bankboks. De blev sendt til US Mint for at blive godkendt som ægte. Det var de, men da de ikke var officielt udgivet, må nogen, som har kendt nogen med gode forbindelser eller lange fingre have fået fat i de 10 ekstra guldmønter. Derfor blev de konfiskeret. I over ti år har arvingerne ført retssager for at få mønterne udleveret, men nix. Både US Government og US Mint har nu sat punktum og fastholdt indragelsen. Ærgerligt for arvingerne, som havde sat næsen op efter en stor gevinst ved et salg.

BREXIT. Der skulle ikke gå mere end to måneder, efter at England havde stemt for udmeldelse af EU, før Cook Islands var klar med en 1/10 unze guldmønt for at markere begivenheden. Bagsiden, som viser England i farver med EU i baggrunden, er lavet med en ny møntteknik.

35 mio. SLAB-MØNTER har firmaet Numismatic Guaranty Corporation (NGC) pr. september 2016 vurderet og indkapslet. Hovedkontoret ligger i Florida, men firmaet har kontorer og filialer både i Østen og i Vesten. Firmaet oplyser, at flere og flere antikke mønter såvel som tokens og medaljer nu også bliver certificeret. Udstiller på større møntmesser.

Cook Island har udsendt 2016 ekspl. Brexit-mønter

BRAKTEATER var gængs betalingsmiddel i Midtyskland i 1100-tallet. Årsagen dertil menes at være den hastigt voksende handel og dertil efterspørgsel på mønt. For at spare tid på produktionsomkostningerne blev mønterne lavet på tynde blanketter og kun præget på den ene side. Da vægten skulle svare til sølvværdien, blev mønterne større i diameter. Det har resulteret i meget smukke og kunstfærdige motiver, som er eftertragtede blandt samlere. 100 år senere var situationen modsat. Mønterne degenere-rede i både størrelse og vægt og motiverne blev dårligere til ukendelige. Det skyldes, at nu var den tid kommet, hvor man med mellemrum skulle omveksle sine gamle mønter til nye og lettere og ringere kvalitet helt igennem.

Bernhard von Sachsen 1170-1212. Brakteat, Wittenberg

FLORIDA. Fejlmønter hitter i USA. Alligevel må man undre sig over, hvordan en Roosewelt dime kunne blive slået på et søm! Og endda slippe igennem møntanstaltens kontrol!? Man ved, at der i 70'erne cirkulerede et antal fejlmønter, slået på søm, men ingen ved, hvordan og hvorfor de blev lavet. Ekspertter opgør antallet til mindre end seks. På Heritage Action i januar 2015 blev der solgt et eksemplar, graded MS 65 – en af de mange 01-kvaliteter, amerikanerne opererer med. – til den nette pris af 42.300 dollar!

Aldrig har 1 stk. søm kostet så meget!

Ma-shops.de eller .com har nu 300 mønthandlere i deres 'kurv'. De udbyder 6-700.000 numismatiske effekter med faste priser. Man kan søge både på både lande og emner, så der vil næsten altid være noget af interesse for enhver.

FYNS Numismatiske Forening. Ak, ja! Tal skal omgås med varsomhed. Det ved skribenten om nogen. Alligevel plotter han i en gang imellem. En snurremøntsamlere, Knud Erik Lyngvald, bed mærke i, at klubbens oplagstal var forskellig i NR 130 og 131. Nu tør jeg slet ikke nævne noget tal, men blot henviser til, at det er tallene i NR 131, som er de rigtige. Undskyld!

LAOS har i anledning af abens år 2016 slået en 2000 kip, 55 mm, 62 g sølv mønt i proof. Bagsiden er delvis guldbelagt, omskriften er både kinesisk og engelsk på en indsat ring af jade. Flot og mystisk. Nok er der møntværdi på 'skiven', men den vil efter min ringe mening tage sig bedst ud i en indsats med øje og i en halskæde, der bliver båret

Denne mønt i en halskæde vil pirre nysgerrige

Tyske medaljører havde travlt med på forhånd at vise Tysklands storhed

af en kvinde. Mange andre lande har også lavet specielle mønter i anledning af abens år.

1. VERDENSKRIG bragte et hav af medaljer fra de krigsførende lande. Især tyske medaljører havde travlt, for inden seks uger var tyskerne jo i Paris, og krigen ville være forbi, så soldaterne kunne være hjemme til julen 1914. Sådan gik det som bekendt ikke. Medaljøren hentede symboler fra antikken og dyreriget. Her et enkelt eksempel af Wilhelm Achtenhagen, som på to 34 mm store medaljer viser en tysk hofnar, som distraherer den engelske bulldog, franske hane og den russiske bjørn for til sidst i triumf at angribe dem.

OPFORDRING. Mød op og deltag i klubbers møder og børser! I stedet for bare at sidde hjemme ved en skærm og bestille over nettet, måned efter måned og år efter år. Det giver dig ingen kontakt med andre. Ingen spørgsmål. Ingen svar. Ingen at dele sin glæde med over et godt køb eller over en mønt, man har ledt efter i lang tid – eller en mønt, man ikke kan finde ud, hvor hører hjemme.

Hvis du er bare lidt interesseret i at samle på mønter, kan herfra kun opfordre dig til at melde dig ind i en klub eller møde op på de børser, som bliver arrangeret mange steder både her i Danmark og i udlandet. Det er ikke svært at komme i kontakt med ligestillede og handlere. Netop handlere/udstillere kan gå hen og blive et problem, for når de betaler leje af stand, transport og evt. overnatning og ingen handel har, så lider vores hobby en stille død.

Derfor denne opfordring: Mød op, også selv om der ikke lige er noget for dig på auktionslisten eller du bare er 'flad' i en periode. Samler du på oplevelser? – eller gør du ikke? Det sidste er livet for kort til.

CANADA har udgivet en 200 dollar i .999.9 guld, 31,25 g, 40x38 mm i form af et sukkerhornblad i et oplag af blot 800 stk. På bladet kan man se både Dronning Elizabeth, hendes titel, værdiangivelse og årstal. Der kommer flere og flere mønter, som er flotte rent kunstnerisk, men meget upraktiske. I takt med at traditionelle mønter bliver mindre og mindre benyttet frem for kort, mobiler, telefoner og hvad ved jeg – så kan det være, at man engang også kan betale med kunst!

Canada. 200 dollar i guld

BERLIN. På Künkers auktion på World Money Fair 2016 blev en australsk såkaldt holey dollar med en udstanset midte solgt for i alt 274.000 euro mod en vurdering af 'kun' 35.000 euro. En norsk kvart specie 1685 af Chr. V med to bagsider opnåede 13.000 euro mod vurdering på 2000 euro.

I TYSKLAND er der for 12.7 mia. uindløste D-mark-sedler. Det drejer sig især om 10 mark-sedler, som folk gemmer alle mulige steder i hjemmet – og glemmer dem. Dog vender alligevel for omkring 100 mio. DM årligt tilbage til Bundesbank.

Med det nuværende tempo vil det tage ca. 100 år, inden alle sedler er indløste. Det har fået Herties on-line shop i Osnabrück til at tilbyde kunder, at de kan betale varer med D-mark, hvis de sender dem i værdibrev. Hertie tilbyder endda en bedre kurs end Bundesbank.

DET VILDE VESTEN begyndte historisk 1845, da Mexico blev annekteret af USA, og i 1848 med den mexicanske afståelse af det meste land i vest med Californien, Nevada og mere til mod nord. Forbindelserne med det østlige USA var sparsom og foregik dengang på hesteryg eller med deligencer tværs gennem USA, med skib til Panama eller Nicaragua, hvor karavaner med heste eller muldyr trak over land og derfra atter med skib til New York. Det var en barsk og rå tid uden ret megen lov og orden.

Forfattere og filminstruktører har senere romantiseret den tid med ensomme cowboys, bankrøvere, stålsatte sheriffer, ranchejere, guldgravere, vilde indianere og tapre soldater.

USA udmøntede millioner af sølvdollar, men det var slet ikke dem, som blev mest brugt i det vilde vesten. Det var de mexicanske dollar, kaldet pieces of eight og peso, som pga. deres høje sølvindhold og faste vægt var accepteret overalt. Dem var de indfødte og nybyggerne trygge ved, og det blev der ikke lavet meget om på før efter år 1900, hvor de amerikanske dollars fik overtaget.

De mest kendte 'one dollar mex' er typerne med en ørn og en hue, hvorfra udgår stråler, en ørn med en balancevægt og den med kejser Maximilian I og våbenskjold.

Holey dollar er en ikonisk mønt fra Australien

Det vilde vesten brugte mexicanske dollar

Nyt leksikon om en elsket mønt

Af Niels Stampe

Walter Hafner: Lexikon Maria Theresian-Taler 1780 (2016). 98 sider, illustreret i A4-format. **Pris 39 euro.** Verlag Frühwald, Österreich.

Walter Hafner har samlet på Maria Theresia Taler 1780 (MTT) det meste af sit liv. Taleren med hendes portræt udkom første gang i 1741, året efter hendes overtagelse af kejserindeværdigheden efter sin fars død i 1740. Gennem Holy Roman Empires mange handelsforbindelser var taleren en af de mest udbredte handelsmønter i verden. Særlig populær blev den i Levanten og i de østlige middelhavslande og dele af Afrika pga. møntens høje og konstante sølvindhold og pga. kejserindens moderlige udtryk. Taleren var så populær, at den fortsat blev udmøntet efter hendes død og altid med årstallet 1780 – det år hun døde. Især i Afrika fortsatte visse lande og områder med at bruge taleren helt til efter 2. Verdenskrig. Ja, selv i dag kan man være heldig at støde på taleren i brug, selv om det nu nok mest er som smykker. Det er ikke talerens værdi som mønt, der tæller. Det er derimod sølvindholdet og hendes portræt, som indgyder tillid.

I 1935 fik Italien retten til i 25 år at udmønte MTT 1780. I den tid måtte Østrig kun slå 10.000 stk. om året. Da der imidlertid var et stort behov for flere MTT som handelsmønt, begyndte andre lande på eget initiativ at efterligne taleren 1780. Foruden Wien og Rom er den slået i London, Birmingham, Bombay, Paris og Bruxelles. Man mener også, at taleren er slået i Firenze, Leningrad, Strassburg, Stockholm, Utrecht og flere andre byer samt af privatpersoner. I alt menes der at været udmøntet omkring 400 millioner stykker. I dag er licenserne til at slå MTT 1780 uden for Østrig indtaget. Derfor er det kun Wien, som må udmønte taleren, som i de senere år årligt er slået i et oplag mellem 9.000 og 34.000 eksemplarer. Og interessen for taleren synes uformindsket.

Hafner udgav sin første MTT leksikon i 1984. Da Fyns Numismatiske Forening i 1985 fejrede sin 20 års fødselsdag med

storbørs, kom han flux med flyveren sammen med sin kone, dele af sin store samling til udstilling i Odense plus en ordentlig stak friske leksika. Så kunne han samtidig hilse på sine venner i Danmark.

Nu 32 år senere foreligger så en ny, moderniseret og opdateret leksikon i stort format og i flotte farver. Med udmøntninger så mange steder i verden har der været brug for utallige stempler, og de kan ikke alle sammen være 100 procent ens. Hafner både samler og bruger en stor del af sit liv på at studere de mange små varierende detaljer og på at stedfæste udmøntningerne samt på at finde ud af deres oplagstal ved bl.a. at gennemgå andre skribenters udgivelser, auktionskataloger, mønthandlerlister samt ved korrespondance med andre samlere, der deler hans interesse.

En hel side er helliget de forskellige randskrifter og hvor, de har været brugt og i hvilke tidsrum. En anden side redegør for benyttede varianter i våbenskjold, antal perler og en citering, hvilken Hafner-nummer, som kommer nærmest i lighed. Det er alle de små, forskellige detaljer, som samlere af MTT 1780 er så fascineret af. Tabeller forsøger også at vise, hvor stort oplaget måtte være i de enkelte møntsteder.

I leksikonets første afsnit afbildes små 100 typer, heraf også den konkurrerende italienske tallero og en taler fra Etiopien. Ved hjælp af tabulering og henvisning til siderne med detaljer i møntbilledet og på randen, kan man hurtigt se, hvad man skal kigge efter.

Andet afsnit er helliget kontramarkeringer og overstemplinger og hvor MTT-taleren er delvist anerkendt som lovlig omsætningsmønt. Her er afbildet over 130 typer. Nogle endda med undertyper. Ved samtlige mønter er tilføjet vurderings-/handelspriser.

Der er mange andre, som har spekuleret i at sætte en kontramarkering på nyere MTT for spekulation og gevinst. De er ikke medtaget.

Den østrigske Mønt lagde også mærke til Hafners store interesse for MTT 1780. Med møntens tætte forbindelse til Levanten, resulterede det i, at han i 2004 af Münze Österreich blev bedt om at lave en udstilling med dele af sin samling i sultanatet Oman, hvor han i perioden også blev tilknyttet som konsulent til et museum.

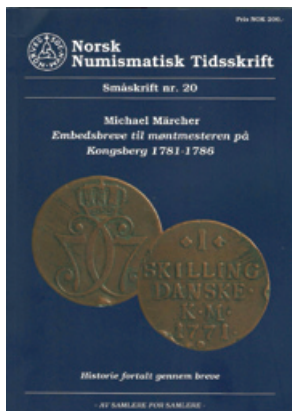
Kontramarkeringaf Maria Theresia 1780 i Tyrkiet

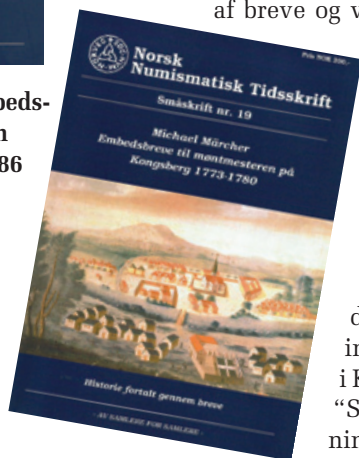
Maria Theresa thaler 1780 kontramarkeret på Zanzibar.

Småskrifter fra Norsk Numismatisk Forening

Af Preben Nielsen

Michael Märcher, Embedsbreve til møntmesteren på Kongsberg 1781-1786
Norsk Numismatisk Tidsskrift Småskrift nr. 20. Pris NOK 200,-
ISSN 1894-2237

Norsk Numismatisk Forening har som "Småskrift nr. 20" udgivet Michael Märchers arbejde – samling af den skriftlige korrespondance fra Rentekammeret i København til møntmesteren på Mønten i Kongsberg i perioden 1781-86.

Bogen på 128 sider giver som der står på omslaget "Historie fortalt gennem breve". Vel er det en envejsskommunikation fra København, hvor der fra Rentekammeret bliver givet besked om hvilke møntnominaler, der skulle præges på Mønten, men der fremkommer også mange vidnesbyrd om de problemer, man havde på møntstedet i Kongsberg, såvel materielle som personlige.

Brevene giver en indsigt i 1700-tallets officielle cancellisprog, og en meget detaljeret beskrivelse af, hvorledes kommunikationen fungerede, både ved forsendelse af breve og ved forsendelse af gods. Bogen

kan således anbefales til alle der interesserer sig hvordan samfundet fungerede i slutningen århundredet. For den numismatisk interesserede er der naturligvis også mange gode illustrationer, foruden ordforklaringer og et godt indeks.

Som "Småskrift nr. 20" giver det foregående hæfte nr 19 et indblik i forholdene ved Mønten i Kongsberg i perioden 1773-1780. "Småskrift nr. 19" udkom i slutningen af 2015 og er på 112 sider.

Møntkatalogspekulationer

Af H.C. Christiansen

Der bliver noget at se til for fremtidens numismatikere med historisk og geografiske interesser. World Coins kataloget 2014 er næste 5½ cm tykt, hvilket var samme tykkelse som katalog 2000, der jo dækker årene 1901 til år 2000. Jeg blev nysgerrig og slog tilfældigt op sidst i katalog 2014 og ramte det tidligere østland Ukraine. Jeg blev godt nok forbauset, 25 sider for 14 års møntfremstilling – 242 mønter med både for og bagside afbildet, samt 33 hvor der kun var billede af forsiden. Tilsyneladende var kun 7

seriemønter, men mange af de mønter, der var fremstillet med samme årgang, var kun beskrevet.

Det er, efterhånden i mange lande, åbenbart blevet en hel industri at sælge sit guld og sølv til gevaldige priser, eksempelvis 90% Au 50 Hryven på 17,63g. til priser fra 1400 dollar, og Ag mønter 92,5 % 10 Hryven 33,6g fra 100 dollar og opefter.

Til gengæld kan mange Copper-Nickel erindringsmønter fås for ikke under 12 til 15 dollar, hvilken vel også må siges at være en pæn pris. Nu har Ukraine først kunne fremstille egne mønter fra 1992, hvorfor de nøjedes med at fylde 4 sider i 2000 kataloget, men de har, som mange andre lande, taget gevaldig revanche siden. Eksempelvis fylder Frankrig 27 sider i bade det gamle som i det nye katalog, og det uden nær så mange billeder som for Ukraine. Imponerer kan vel også et hav af små øer m.v.

Nå, men den egentlige baggrund for denne artikel er en undren over, om 2100 kataloget, i modsætning til de forrige århundredes kataloger på ca. 5-6 cm tykkelse, skal ende med at være 30 til 35 cm tyk, hvis ikke vi kommer til at finde os i, at betalingskortet og nettet efterhånden erstatter vores mønter som betalingsmiddel.

UDSTILLINGER

LONDON: Coins and Kings at the Royal Mint of Tower. Permanent udstilling,
BERLIN: Kunst und Geld: Muse macht Moneten. Staatliche Museen til 27. maj 2017.
BERLIN: Deutsche Kolonialismus. Deutsches Historisches Museum indtil 14. maj.

BØRSER & MARKEDER

MøntBørs Oktober 2017. Dansk Numismatisk Forenings årlige MøntBørs er i år planlagt afholdt på Skandic Hotel ved Vesterport i København. cphcoinfair.dk

BERLIN. World Money Fair 2017.
Sonnenallee 225, 3.-5. Februar
worldmoneyfair.de

DANSK NUMISMATISK FORENING

Medlemsmøder

Medlemsmøderne med auktioner afholdes onsdage i:

Bethesda

Rømersgade 17, 1362 Kbh K

Auktionseftersyn kl. 18.15 - 19.00

Auktion kl. 19.15

Fraktionsmøder

Fraktionsmøderne afholdes kl. 19.00-21.00 i foreningens bibliotek:

Sønder Boulevard 65, Stuen
København V

MEDALJER

PENGESEDLER

Første tirsdag i måneden kl. 19-21

7. februar	Japan
7. marts	Angola
4. april	Costa Riga og Nicaragua
2. maj	Jersey, Man og Guernsey
6. juni	Vietnam, Laos og Cambodia

ANTIK & MIDDELALDER

Bestyrelsen

Formand

Preben Nielsen
Galionsvej 12, 2. th.
DK-1437 København K
20 20 78 16
formand@numismatik.dk

Næstformand

John Lind
53 20 26 56 - til kl. 21.00
webmaster@numismatik.dk

Bestyrelsesmedlem

René Villadsen
40 56 89 06
nyhedsbrev@numismatik.dk

Kasserer

Henning Ingemann Larsen
Paukevej 5, DK-4200 Slagelse
58 52 76 61
kasserer@numismatik.dk

Bankkonto: Den Danske Bank
Reg: 1551 Konto: 3517 556300

Provinsrepræsentant

Birger Bentsen
Samsøvej 1,
DK-4700 Næstved
55 77 19 66
brevbud@numismatik.dk

Sekretær

Lars Christensen
sekretaer@numismatik.dk

Bestyrelsesmedlem

Mads Smedman
40 36 16 84

Bestyrelsesmedlem

Henrik Jensen
39 56 07 90

Bestyrelsesmedlem

Torben Juul Hansen
32 97 43 93
num-rap@numismatik.dk

DNF-kalenderen

Januar

3. Tirsdag	Seddel-fraktionen - SB65
18. Onsdag	Bethesda, Rømersgade 17. Auktion 522.

Februar

7. Tirsdag	Seddel-fraktionen - SB65
15. Onsdag	Bethesda, Rømersgade 17. Auktion 523.
25. Onsdag	Bethesda, Rømersgade 17. STOR-Auktion 524.

Marts

7. Tirsdag	Seddel-fraktionen - SB65
15. Onsdag	Bethesda, Rømersgade 17. Auktion 523.

April

4. Tirsdag	Seddel-fraktionen - SB65
12. Onsdag	Bethesda, Rømersgade 17. Auktion 523.

brevbud@numismatik.dk

Brevbud skal være provinsrepræsentanten i hænde senest:

KL 18.00 DAGEN FØR AUKTION
for at blive taget i betragtning.

Oplys navn, medlems-nummer, auktions-dato, lot-numre, samt maximum-bud.

brevbud@numismatik.dk
tlf. 20 27 42 73

Eller numismatik.dk

Your Treasures are in Good Hands with us

- Over 35 years of experience and expertise
- More than 10,000 clients worldwide
- Top quality color printed catalogues
- International customer care:
Phone +49 541 9620-20

Yearly 4 internationally recognized
auctions for coins and medals
with remarkable hammer prices!

Profit from our experience of more than 130 successful auctions –
consign your coins and medals! More information: www.kuenker.com

Fritz Rudolf Künker GmbH & Co. KG
Gutenbergstraße 23 · 49076 Osnabrück · Germany
Phone +49 541 9620-20 · Fax +49 541 9620-222
www.kuenker.com · service@kuenker.com
Located in: Berlin, Munich, Osnabrueck

